

Motion

1983/84:2975

Lars Werner m. fl.

Utredning av brott av barn under 15 år (prop. 1983/84:187)

Regeringen föreslår i propositionen åtgärder rörande handläggning i samband med brott begångna av barn under 15 år.

Propositionens förslag förefaller från både rättslig och social synpunkt starkt betänkliga. De står knappast i överensstämmelse med de linjer som på de här berörda samhällsområdena annars sägs vara rådande.

Det är en grundtanke i modern, civiliserad rättsåskådning att barn under 15 år inte kan göras ansvariga för brott enligt de premisser som gäller för vuxna. Barn som begår brottsliga handlingar bör därför inte heller dras in i det ordinarie rättsmaskineriet. Polis och domstolar har sin speciella roll, och till denna bör inte höra att förfoga över barn på det sätt regeringen föreslår.

Barn har genom sin utvecklingsnivå, sitt psyke och sina egenskaper i övrigt en ofrånkomlig särställning i samhället. I denna sin särställning – var ju ingår även deras rättsliga omyndighet – har de anspråk på samhällsorganens speciella skydd och omsorg. Ett barn som begår brott måste utifrån denna grundsyn ses som en person, som har ett utomordentligt stort och akut hjälpbehov. Särskilt vid mer allvarliga brott måste man utgå från att barn inte begår sådana, med mindre deras hela situation är djupt problematisk och för dem själva övermäktig. Det är då ett orimligt antagande att barnet skulle vara hjälpt med att dras in i procedurer liknande dem som gäller för vuxna, rättsskapabla personer, vilka begår lagbrott.

Propositionens tanke är tydligen att den föreslagna ordningen skall bidra till att fastställa hur brottet gått till och att klarlägga skuldfrågan.

Detta är ett syfte som i och för sig också kan tänkas ligga i barnets intresse. Vad som emellertid måste bestridas är att syftet skulle kunna tillfredsställande fyllas av polis och domstolar.

Barn reagerar – särskilt i situationer av det slag som det här gäller – väsentligen annorlunda än vuxna. Det gäller givetvis i än högre grad barn, som befinner sig i en problematisk situation socialt sett. Barn har över huvud annorlunda uttryckssätt och språkfattning än vuxna, liksom också ett speciellt förhållande till gränsdragningen mellan fantasi och verklighet.

Även i och för sig kompetenta polisutredare och domare har ingen fackmässig skolning rörande dessa ofta svårbedömda och grannliga ting. De har varken den kunskap om barns psykiska utveckling eller skolning i den mycket speciella form av vittnespsykologi som krävs för att rätt bedöma barns utsagor.

Det tycks vara regeringens mening att brottsmisstanke mot barn skall utredas och bedömas på i princip likartat sätt som för vuxna, ehuru barn står

utanför ansvars- och påföljdssystemet. Det innebär å ena sidan att man bedömer barns gärningar i en procedur, som är anpassad till de vuxnas förhållanden. Det innebär å andra sidan att straffriheten för barn får motivera att de inte får juridiskt biträde under proceduren. Vi finner ett sådant förfarande besynnerligt och rättsligt förvänt. Om avsikten är att skapa klarhet kring en brottsmisstanke, kan detta rimligen inte gagnas av att man upphäver den kontradiktoriska principen. Att barn inte döms till ansvar såsom vuxna är ju inget godtagbart skäl att beröva dem rätten till juridiskt biträde. Hur skall klarhet kunna skapas, om inte barnet har någon kompetent person vid sin sida, som kan göra en självständig granskning och bevisvärdering utifrån barnets synvinkel? Som särskilt stötande framstår f. ö. att redan polisundersökningen skall kunna bilda underlag för omdöme om barnets skuld.

Bakgrunden till regeringens förslag är att det f. n. finns en lucka mellan rättsväsendet och socialtjänsten och att den senare inte utreder och bedömer en brottsmisstanke mot ett barn. I den mån detta är ett problem, bör det emellertid lösas på annat sätt. Det lämpligaste är att socialtjänsten ges sådana resurser, att man där i psykologiskt lämpliga former förmår genom kontakten med barnet klarlägga vad som skett. Det finns inget behov av att överantvarada detta till polisen. Än mindre finns det skäl att låta saken bedömas av domstol, något som ju oundvikligen leder till att barnets problem blir känt inför offentligheten i en icke önskvärd utsträckning.

Slutligen bör det påminnas om att samhället bör se barns brottslighet som något som i första hand skall förebyggas. Barn begår inte brott, om det sociala skyddsnätet och samhällets uppmärksamhet är sådana, att allvarliga problemsituationer inte hinner utvecklas. Resurserna bör därför koncentreras på dylika åtgärder, snarare än på den propositionen förespråkar.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslås

att riksdagen avslår regeringens proposition 1983/84:187.

Stockholm den 23 maj 1984

LARS WERNER (vpk)

BERTIL MÅBRINK (vpk)

EVA HJELMSTRÖM (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk)

JÖRN SVENSSON (vpk)

